

**NHU CẦU CHĂM SỨC KHOẺ NGƯỜI CAO TUỔI
TRONG BỐI CẢNH DỊCH BỆNH COVID-19
(NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP TẠI PHƯỜNG PHÚ HIỆP*, THÀNH PHỐ HUẾ)**

Nguyễn Thị Hoài Phương

Khoa Xã hội học và Công tác xã hội, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

Email : phuongnguyens244@gmail.com

Ngày nhận bài: 20/12/2021; ngày hoàn thành phản biện: 24/12/2021; ngày duyệt đăng: 4/4/2022

TÓM TẮT

Trong bối cảnh dịch viêm đường hô hấp cấp (Covid-19), người cao tuổi được xếp vào nhóm dễ bị tổn thương và có nguy cơ bị lây nhiễm cao nhất do sức đề kháng suy giảm, khả năng chống đỡ bệnh tật kém và tỷ lệ mắc các bệnh nền cao. Trước thực trạng này, việc tìm hiểu và xác định nhu cầu chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi gắn với tình hình dịch bệnh Covid-19 là vô cùng cần thiết. Dựa vào kết quả nghiên cứu thực tiễn tại phường Phú Hiệp (cũ), thành phố Huế, với những tồn tại còn gặp phải trong việc chăm sóc sức khỏe bản thân, bài viết sẽ tập trung làm rõ các nhu cầu cơ bản của người cao tuổi như được tư vấn, hỗ trợ tâm lý; được hỗ trợ và tiếp cận thông tin. Qua đó, đề xuất một số giải pháp mang tính khả thi nhằm đảm bảo công tác chăm sóc, phòng ngừa và bảo vệ sức khỏe cho người cao tuổi trong tình hình dịch bệnh hiện nay.

Từ khóa: Chăm sóc sức khỏe, người cao tuổi, Covid-19.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Tháng 3 năm 2020, Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) chính thức tuyên bố sự bùng phát của dịch viêm đường hô hấp cấp (Covid-19) do chủng mới của virus Corona (SARS-CoV-2) gây ra là đại dịch toàn cầu. Trong thời gian qua, cùng với những thiệt hại nghiêm trọng về kinh tế - xã hội là gánh nặng bệnh tật và số ca tử vong tăng theo thời gian. Những làn sóng lây nhiễm Covid-19 mới, sự xuất hiện liên tục các biến thể mới của virus SARS-CoV-2 và các biện pháp kiểm soát dịch bệnh nghiêm ngặt như cách ly, phong tỏa đã và đang ảnh hưởng nặng nề đến sức khỏe tinh thần của người dân. Một số kết quả

* Ngày 01 tháng 07 năm 2021, Nghị quyết số 1264/NQ-UBTVQH14 ngày 27/4/2021 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội quyết định sáp nhập phường Phú Hiệp và phường Phú Cát trở thành phường Gia Hội. Tuy nhiên, thời điểm khảo sát được diễn ra trước ngày 01 tháng 07 năm 2021, nên nghiên cứu được thực hiện tại phường Phú Hiệp cũ.

nghiên cứu về tác động của dịch bệnh đến tổn thương tâm lý và sức khỏe tinh thần của Brooks và cộng sự (2020); Wang và cộng sự (2020) cũng đã cho thấy tỷ lệ đáng kể người dân gặp phải các vấn đề tâm lý như trầm cảm, lo âu, hoang mang, rơi vào trạng thái khủng hoảng gia tăng khi tình hình dịch bệnh, phong tỏa và giãn cách xã hội kéo dài [3;15]. Có thể nhận định rằng, Covid-19 đã và đang tạo ra những cảm xúc tiêu cực và thậm chí là gây ra tổn thương tâm lý cho người dân ở khắp các quốc gia trên thế giới, đặc biệt là người cao tuổi. Mặc dù vậy, kể từ khi dịch bệnh bùng phát cho đến nay, các nghiên cứu về sức khỏe và chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh vẫn còn rất hạn chế và chưa thực sự được quan tâm, nghiên cứu tại Việt Nam.

Có thể nói, người cao tuổi được xem là nhóm xã hội dễ bị tổn thương về sức khỏe, đặc biệt là trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19. Theo các số liệu thống kê nghiên cứu cho thấy người cao tuổi, người mắc bệnh mạn tính có nguy cơ cao mắc Covid-19, bệnh cảnh nặng nề, điều trị kéo dài với chi phí tốn kém và tỷ lệ tử vong cao hơn. Ở Trung Quốc, tỷ lệ tử vong lên tới 19% ở bệnh nhân từ 70 tuổi trở lên; 10,5% ở người mắc bệnh tim mạch; 7,3% ở người mắc đái tháo đường; 6,3% ở người mắc bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính (COPD); 6,0% ở người tăng huyết áp và 5,6% ở bệnh nhân ung thư. Tại Việt Nam, tính đến ngày 14 tháng 06 năm 2021, trong số 61 ca tử vong do lây nhiễm Covid-19, có đến 40 ca là người cao tuổi (chiếm đến 65,5%) [9]. Một nghiên cứu gần đây của tác giả Võ Văn Thắng và cộng sự cho thấy tỷ lệ hơn 70% người cao tuổi có các nhu cầu như nhu cầu kiểm tra định kỳ, nhu cầu chăm sóc sức khỏe tại nhà và nhu cầu tư vấn thông tin sức khỏe [12]. Từ những số liệu này để thấy được rằng, việc tìm hiểu và đáp ứng các nhu cầu chăm sóc sức khỏe cho nhóm đối tượng này là cần thiết bởi công tác chăm sóc, phát huy vai trò của người cao tuổi luôn được coi là một chính sách quan trọng của Đảng và Nhà nước trong nhiều năm qua. Theo Khoản 3, Điều 37 của Hiến pháp năm 2013 cũng quy định rõ: "Người cao tuổi được Nhà nước, gia đình và xã hội tôn trọng, chăm sóc và phát huy vai trò trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc" [10].

Trong hơn 2 năm qua, để ứng phó với dịch bệnh Covid-19, các biện pháp cách ly, phong tỏa khẩn cấp tại cộng đồng đã khiến cho đời sống tâm lý - xã hội của người cao tuổi bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Các nhà nghiên cứu Plagg, Engl, Piccoliori, & Eisendle chỉ ra rằng: Hậu quả của việc cách ly, phong tỏa là nỗi sợ hãi, căng thẳng, cô đơn và sự cô lập với xã hội của người lớn tuổi trong đại dịch Covid-19, điều này có thể làm suy giảm khả năng phục hồi của họ và gây nguy hiểm hơn nữa cho sức khỏe và tinh thần của họ [13]. Bên cạnh đó, Trần Quang Thắng (Trưởng khoa Cấp cứu và Đột quỵ, Bệnh viện Lão khoa Trung ương) cũng khẳng định rằng: "Do mắc các bệnh lý nền nên sức đề kháng của người cao tuổi giảm hơn so với các nhóm tuổi khác. Vì vậy, nếu người cao tuổi bị nhiễm virus SARS-CoV-2 sẽ làm thúc đẩy các bệnh mạn tính đó chuyển thành giai đoạn cấp, dẫn đến bệnh nhân rất dễ tử vong" [11]. Từ những nguy cơ tiềm ẩn mà người cao tuổi có thể gặp phải trong bối cảnh dịch bệnh vẫn còn diễn biến phức tạp và khó lường như hiện nay, việc xác định nhu cầu chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi có

vai trò quan trọng trong việc xác định các hỗ trợ phù hợp, đảm bảo sức khỏe cho người cao tuổi trong mùa dịch.

Thừa Thiên Huế là một trong những tỉnh thành ở khu vực miền Trung có số lượng ca nhiễm Covid-19 tương đối cao. Trong khi đó, có khoảng 162.153 người cao tuổi, chiếm 13,5% dân số toàn tỉnh [8]. Do đó, công tác chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi là một trong những nhiệm vụ được ưu tiên hàng đầu. Đặc biệt, đối với những người cao tuổi sống ở các khu vực có nguy cơ lây nhiễm cao và điều kiện kinh tế-xã hội còn gặp nhiều khó khăn, bệnh tật, họ càng cần phải được quan tâm và chú trọng hơn. Điều này sẽ hạn chế được những rào cản và đảm bảo quyền được chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi đã được quy định rõ trong Luật Người cao tuổi tại Điều 3, Số 39/2009/QH12 [14]. Trong thời gian qua, trên địa bàn thành phố Huế, phường Phú Hiệp (nay là phường Gia Hội) là một trong những địa phương đã ghi nhận các ca lây nhiễm cộng đồng. Trong khi đó, dịch vụ y tế cho người cao tuổi tại phường vẫn chưa phát triển, đặc biệt là thiếu hệ thống phòng ngừa và điều trị Covid-19. Tại đây, trình độ học vấn của người dân không đồng đều, đặc biệt là người cao tuổi ở khu vực tái định cư có trình độ văn hóa còn tương đối thấp. Một bộ phận người cao tuổi vẫn còn phải làm việc để kiếm thêm thu nhập cho bản thân và chưa có điều kiện để quan tâm đúng mức về tình hình sức khỏe của mình. Điều này đã ảnh hưởng không nhỏ đến khả năng tiếp cận thông tin về sức khỏe và dịch bệnh của người cao tuổi. Ngoài ra, khu vực sinh sống của họ gần Chợ Đâu mối (nơi diễn ra các hoạt động buôn bán và giao thương tấp nập) và thực tế cũng đã ghi nhận nhiều ca bệnh có nguồn lây nhiễm từ các chợ truyền thống, chợ dân sinh. Do vậy, trước nguy cơ cao về khả năng lây nhiễm dịch bệnh xung quanh khu vực sinh sống và những hạn chế còn tồn tại trong công tác chăm sóc sức khỏe người cao tuổi, việc xác định nhu cầu và tăng cường các biện pháp phòng chống dịch bệnh tại phường Phú Hiệp (cũ) là cần thiết.

Trên cơ sở tìm hiểu một số tồn tại còn gặp phải trong công tác chăm sóc sức khỏe người cao tuổi ở phường Phú Hiệp (cũ), bài viết sẽ tập trung xác định và làm rõ những nhu cầu chăm sóc sức khỏe của họ trong bối cảnh dịch bệnh. Từ đó, đề xuất một số giải pháp mang tính khả thi nhằm kịp thời đáp ứng và bảo vệ sức khỏe người cao tuổi một cách tốt nhất.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

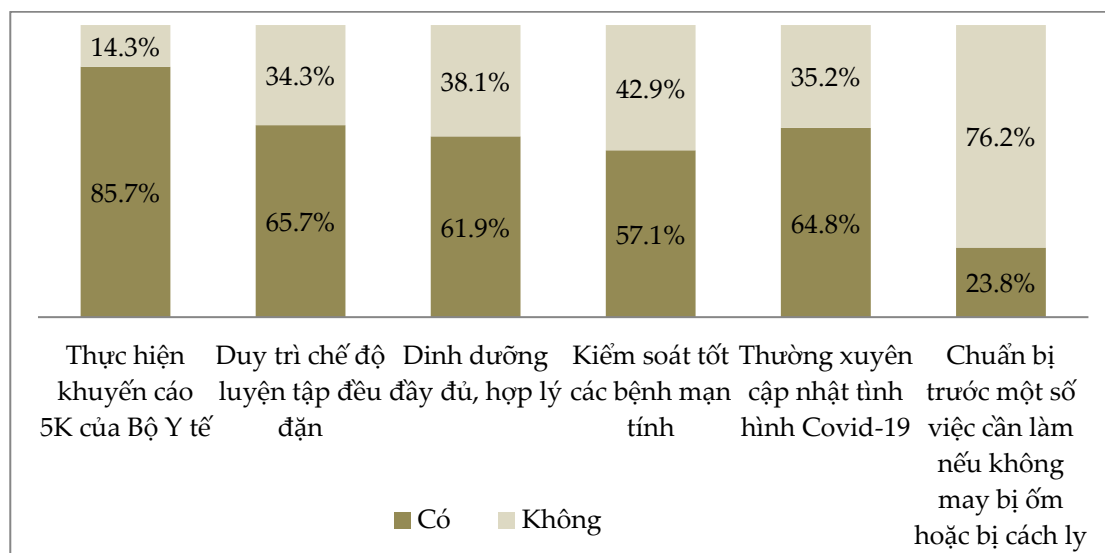
Trong bài viết này, tác giả đã sử dụng phương pháp phỏng vấn bán cấu trúc và phỏng vấn cấu trúc để thu thập thông tin tại địa bàn nghiên cứu. Đối với phương pháp phỏng vấn bán cấu trúc, nghiên cứu đã thực hiện phỏng vấn đối với cá nhân và đại diện các tổ chức, đoàn thể tại địa phương. Mỗi phỏng vấn được thực hiện từ 30 đến 45 phút theo một bản hướng dẫn cụ thể. Sau mỗi cuộc phỏng vấn, nhà nghiên cứu tiến hành gõ băng, xử lý thông tin và ghi chép vào bản Word.

Phòng vấn cấu trúc được xem là phương pháp nghiên cứu chủ đạo trong nghiên cứu này. Phương pháp được thực hiện dựa trên một bảng hỏi hoàn thiện nhằm thu nhập các thông tin định lượng về thực trạng và nhu cầu chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19. Dựa theo công thức chọn mẫu và với mẫu phụ được thêm vào là 23 (30% mẫu chính) nhằm phòng trừ tỷ lệ từ chối, hoặc tỷ lệ rủi ro khi gặp đối tượng khảo sát, dung lượng mẫu khảo sát tổng cộng là 105 trường hợp. Tại thời điểm khảo sát (tháng 4/2021), địa phương chưa có danh sách tổng hợp và thống kê cụ thể về đời sống kinh tế - xã hội của người cao tuổi phân bố tại các tổ dân phố. Do đó, tác giả lựa chọn địa bàn và khách thể nghiên cứu tại tổ dân phố 3 (khu vực tái định cư), phường Phú Hiệp (cũ) theo phương pháp chọn mẫu thuận tiện. Sau khi hoàn thành khảo sát, các thông tin thu thập được qua bảng hỏi được xử lý qua phần mềm SPSS Version 20.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1 Tình hình sức khỏe của người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19

Có thể nói, chăm sóc sức khỏe người cao tuổi được hiểu là tổng hợp các biện pháp và hoạt động do cá nhân, gia đình và các tổ chức xã hội tiến hành. Qua đó, nhằm bảo vệ và nâng cao sức khỏe thể chất, tinh thần và sức khỏe xã hội cho người cao tuổi một cách tốt nhất. Với cách hiểu này, có thể thấy rằng, trong thời gian qua, công tác chăm sóc sức khỏe người cao tuổi tại phường Phú Hiệp cũ đã đạt được triển khai và thực hiện khá hiệu quả bởi các bên liên quan. Đặc biệt, trong bối cảnh dịch Covid-19, cùng với các hoạt động chăm sóc sức khỏe thông thường, chính quyền địa phương cũng đã luôn nỗ lực triển khai các hoạt động tuyên truyền và nâng cao nhận thức cho người dân thông qua một số hoạt động như phát tờ rơi, loa trên hệ thống truyền thanh, tuyên truyền qua các tổ dân phố, sinh hoạt chi bộ... Nhìn chung, theo kết quả khảo sát tại địa bàn nghiên cứu, người cao tuổi vẫn đảm bảo được cơ bản hoạt động khám và điều trị sức khỏe tại các cơ sở y tế trong năm 2020 (chiếm tỷ lệ 61%). Bên cạnh đó, người cao tuổi cũng đã thực hiện khá tốt các hoạt động chăm sóc sức khỏe bản thân và vẫn đảm bảo công tác phòng chống dịch bệnh Covid-19 theo tài liệu hướng dẫn “Chăm sóc sức khỏe phòng chống dịch bệnh Covid-19 cho người cao tuổi tại cộng đồng” được ban hành vào năm 2020 [2]. Kết quả ở biểu đồ 1 đã cho thấy rõ điều này:

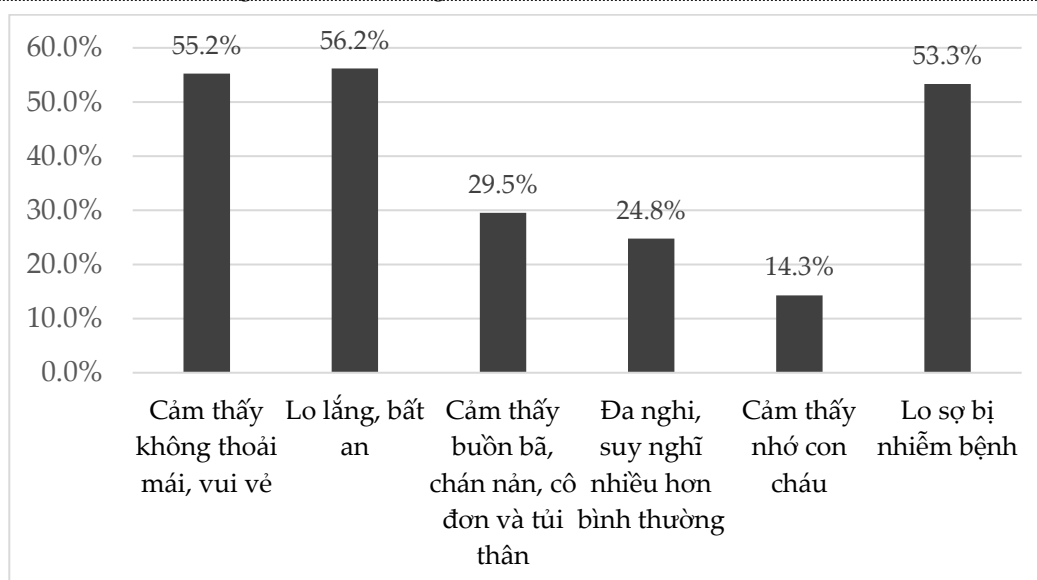
Biểu đồ 1. Một số quy định phòng chống dịch bệnh Covid-19 đã được người cao tuổi thực hiện trong năm 2020

(Nguồn: Số liệu khảo sát tại tổ dân phố 3, phường Phú Hiệp vào tháng 4/ 2021)

Một trong những điều đáng chú ý là có đến 85.7% người cao tuổi được phỏng vấn biết và thực hiện khuyến cáo 5K của Bộ Y tế: Khẩu trang – Khử khuẩn – Khoảng cách – Không tập trung đông người – Khai báo y tế. Kết quả này đã phần nào phản ánh được công tác tuyên truyền đã được chính quyền địa phương thực hiện khá hiệu quả trên địa bàn trong thời gian qua. Tuy nhiên, cùng với những dấu hiệu tích cực trong công tác phòng chống dịch bệnh Covid-19 của người cao tuổi được thể hiện ở biểu đồ 1, một điều đáng lo ngại là nhiều người cao tuổi vẫn chưa có các kế hoạch ứng phó với những tình huống không may có thể xảy ra (chiếm tỷ lệ đến 76.2% người cao tuổi). Điều này sẽ khiến cho người cao tuổi gặp phải một số rủi ro về mặt tâm lý nếu người cao tuổi không được hỗ trợ và sẵn sàng kế hoạch ứng phó với những tình huống không may có thể gặp phải trong tương lai.

Thực tế cho thấy, mặc dù cán bộ và nhân dân phường Phú Hiệp đã có nhiều nỗ lực để chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh như đã nêu ở trên nhưng thực tế triển khai vẫn còn bộc lộ một số bất cập sau:

Một là, người cao tuổi đã có một số biểu hiện tâm lý tiêu cực trong thời gian dịch bệnh bùng phát trên địa bàn. Trong thời gian qua, nhiều địa phương trên cả nước đã nhiều lần thực hiện giãn cách xã hội, khiến cho đời sống tinh thần của người dân gặp nhiều khó khăn, trong đó có người cao tuổi. Tại phường Phú Hiệp, nhiều người cao tuổi đã xuất hiện cảm giác bất an, lo lắng, chán nản, buồn phiền do ít tham gia các hoạt động và tương tác xã hội. Bên cạnh đó, sự tác động của dịch bệnh khiến cho họ gặp khó khăn hơn trong việc gặp gỡ con cháu, dẫn đến cảm giác cô đơn, tủi thân và được thể hiện rõ qua kết quả khảo sát ở biểu đồ 2:

Biểu đồ 2. Một số vấn đề tâm lý người cao tuổi gặp phải trong bối cảnh dịch bệnh

(Nguồn: Số liệu khảo sát tại tổ dân phố 3, phường Phú Hiệp vào tháng 4/ 2021)

Hai là, người cao tuổi còn gặp phải một số khó khăn trong việc tiếp cận thông tin qua các thiết bị điện tử trong bối cảnh dịch bệnh. Theo kết quả nghiên cứu tại địa bàn, người cao tuổi đa phần tiếp cận thông tin qua các kênh trực tuyến như tivi, đài báo chiếm tỷ lệ đến 88.4%. Tuy nhiên, chỉ có 14% tiếp cận thông tin qua tin nhắn điện thoại và 17.4% qua mạng internet. Đây được xem là một trong những nguyên nhân chính khiến cho tỷ lệ người cao tuổi chưa biết sử dụng điện thoại, máy tính để phòng ngừa dịch bệnh và chăm sóc sức khỏe bản thân chiếm đến 82%. Trong khi đó, ngày nay, mọi người dân rất dễ dàng tiếp cận và sử dụng các thiết bị điện tử có kết nối mạng để có thể kịp thời cập nhật và nắm bắt thông tin phòng ngừa dịch bệnh và chủ động chăm sóc sức khỏe bản thân. Mạng xã hội giúp mọi người luôn kết nối với cộng đồng và cập nhật thông tin nhanh chóng. Các hoạt động “không tiếp xúc” dựa trên hạ tầng công nghệ sẵn có trở nên sôi động hơn bao giờ hết. Công nghệ được ứng dụng nhằm ngăn chặn sự lây lan của virus, chăm sóc các bệnh nhân và giám áp lực cho hệ thống y tế.

Ba là, người cao tuổi còn rất hạn chế khi tham gia các chương trình, hoạt động phòng ngừa và chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi tại cơ sở y tế địa phương. Trong thời gian vừa qua, trạm y tế tại phường Phú Hiệp đã tổ chức một số chương trình, hoạt động như các buổi sinh hoạt, nói chuyện và hướng dẫn các động tác/bài thể dục vận động phòng chống các bệnh cao huyết áp và nhức mỏi xương khớp dành cho người cao tuổi. Bên cạnh đó, cán bộ đông y của trạm đã hướng dẫn cho các cụ cách sử dụng các bài thuốc đông y hỗ trợ tăng cường sức khỏe. Tuy nhiên, cán bộ y tế địa phương chia sẻ rằng: “Chương trình này thường chỉ được tổ chức 6 tháng/1 lần và không nhiều cụ tham gia, vì mời người cao tuổi tham gia rất khó, bất tiện trong đi lại” (Nữ, 30 tuổi, cán bộ y tế tại phường Phú Hiệp). Trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19, mặc dù các hoạt động thăm khám

thường niên được triển khai khá tốt tại trạm y tế, nhưng trạm y tế vẫn chưa chủ động triển khai, tổ chức các buổi tuyên truyền nâng cao kiến thức và kỹ năng chăm sóc sức khỏe, phòng chống dịch bệnh cho người cao tuổi. Thay vào đó, các hoạt động tuyên truyền chỉ mới được thực hiện qua thiết bị truyền thông là loa phường hay pano, áp phích.

Như vậy, trong bối cảnh dịch bệnh, người cao tuổi trên địa bàn phường Phú Hiệp đã nhận được sự quan tâm và hỗ trợ kịp thời của các cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương, tổ chức đoàn thể và cá nhân trong công tác chăm sóc sức khỏe người cao tuổi. Song, công tác này vẫn không thể tránh khỏi một số bất cập còn tồn tại trong thực tiễn như: một bộ phận người cao tuổi đã có những biểu hiện tâm lý tiêu cực trong thời gian giãn cách xã hội và đa phần người cao tuổi chưa có các kế hoạch dự phòng trong những tình huống không may xảy ra. Bên cạnh đó, hoạt động điều trị, phòng ngừa và chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi tại cộng đồng còn bộc lộ một số hạn chế về số lượng và chất lượng về nguồn nhân lực. Do vậy, để khắc phục những tồn tại còn gặp phải trong công tác chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi trên địa bàn phường Phú Hiệp, cần tìm hiểu và xác định các nhu cầu chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trong tình hình hiện nay.

3.2 Nhu cầu hỗ trợ chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi

Trên cơ sở những khó khăn gặp phải trong thời gian dịch bệnh Covid-19, người cao tuổi xuất hiện các nhu cầu nhằm nâng cao sức khỏe của bản thân. Kết quả nghiên cứu cho thấy người cao tuổi tại địa bàn chủ yếu có các nhu cầu sau:

3.2.1 Nhu cầu được tư vấn, hỗ trợ tâm lý

Theo kết quả khảo sát, có đến 22.9% người cao tuổi có nhu cầu được tư vấn và hỗ trợ tâm lý và họ cho rằng đây là hoạt động cần thiết. Trong khi đó, địa phương hiện vẫn chưa triển khai bất kỳ hoạt động tư vấn và hỗ trợ tâm lý nào cho người dân. TS. BS Cao Thị Hậu (hiện đang công tác tại Viện Dinh dưỡng Quốc gia) cho rằng: *“Nhiều nghiên cứu cho thấy, tâm lý lạc quan hay tình trạng căng thẳng đều có tác động không nhỏ đến hệ miễn dịch của con người, đặc biệt người cao tuổi”* [7]. Do đó, trong thời gian giãn cách và không có tương tác xã hội, để đảm bảo trạng thái sức khỏe toàn diện cả về thể chất lẫn tinh thần, cung cấp hỗ trợ về sức khỏe tâm thần và tâm lý cho người cao tuổi, gia đình, cán bộ, nhân viên y tế và người chăm sóc là một phần quan trọng của kế hoạch ứng phó [17].

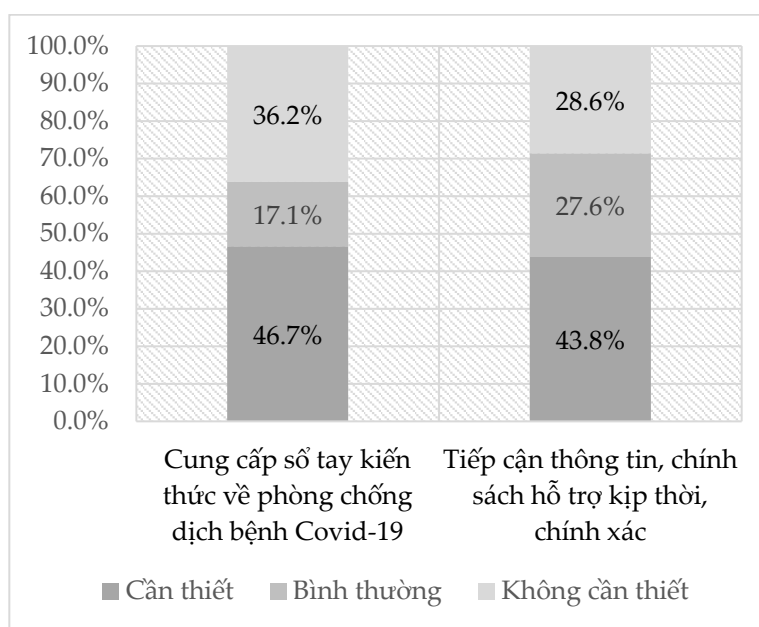
Thực tế cho thấy, cuộc sống hằng ngày tiềm ẩn rất nhiều những nguy cơ, rủi ro ảnh hưởng đến sức khỏe tinh thần của người cao tuổi. Ở độ tuổi càng lớn, người cao tuổi có những thay đổi đáng kể về trạng thái tâm lý và họ quan tâm, lo lắng nhiều hơn đến tình hình sức khỏe của bản thân. Một số vấn đề tâm lý mà người cao tuổi thường xuyên gặp phải là những suy nghĩ tiêu cực về bệnh tật, về cái chết, về sự xa lánh của người thân trong gia đình, về khó khăn kinh tế... khiến họ sa sút cả về thể chất lẫn tinh thần. Bên cạnh đó, khi dịch bệnh ập đến, trạng thái tâm lý này càng trầm trọng hơn, đặc biệt

là ở những khu vực phải thực hiện giãn cách xã hội và các biện pháp phòng, chống dịch Covid-19. Nhiều người có tâm lý lo lắng, sợ hãi mình có thể bị mắc bệnh, khi mắc bệnh nặng có nguy cơ tử vong. Ngoài ra, đối với người cao tuổi vẫn còn lao động, việc giãn cách xã hội còn tác động lớn tới thu nhập của bản thân họ và gia đình. Do đó, nỗi lo về cơm, áo, gạo, tiền cũng sẽ khiến tâm lý của những người cao tuổi bị ảnh hưởng nặng nề. Trong một số trường hợp khác, khi người cao tuổi buộc phải tự cách ly tại nhà, sự căng thẳng, u uất kéo dài cũng là nguyên nhân khiến stress, lo âu, trầm cảm, mất ngủ gia tăng. Theo Cao Tiến Đức, đại dịch Covid-19 là một sang chấn vừa gây tổn thương cơ thể, vừa gây tổn thương về tinh thần nghiêm trọng, dẫn đến nhiều nguy cơ mắc các bệnh lý tâm thần rất lớn [1]. Với những rủi ro về tổn thương tâm lý, người cao tuổi cần được hỗ trợ và hướng dẫn một số cách thức để phòng ngừa và kiểm soát tâm lý bản thân một cách hợp lý trong tình hình dịch bệnh hiện nay.

3.2.2 Nhu cầu được hỗ trợ và tiếp cận thông tin

Theo kết quả khảo sát tại phường Phú Hiệp cho thấy, 43.8% người cao tuổi có nhu cầu được tiếp cận thông tin, chính sách hỗ trợ chính xác, kịp thời và cho rằng đây là nhu cầu cần thiết đối với họ. Trong tình hình dịch bệnh, Đảng và Nhà nước ban hành nhiều chủ trương, chính sách liên quan đến phòng, chống dịch và hỗ trợ các đối tượng yếu thế. Vì vậy, người cao tuổi cần biết rõ và cụ thể về các thông tin này. Với những tác động nặng nề của dịch bệnh Covid-19 đến cuộc sống của người dân, một trong những chính sách quan trọng đã được triển khai vào năm 2020 là Nghị quyết 42/NQ-CP của Chính phủ. Chính sách này nhằm hỗ trợ cho các đối tượng thuộc diện người có công, hộ nghèo, cận nghèo và đối tượng bảo trợ xã hội, người lao động không có giao kết hợp đồng lao động bị mất việc làm, đối tượng xã hội đang hưởng trợ cấp hàng tháng, người lao động nghỉ việc không hưởng lương...[9] Tại phường Phú Hiệp, dựa trên các nội dung của Nghị quyết 42 và theo tinh thần chỉ đạo chung của Tỉnh, các đối tượng có hoàn cảnh khó khăn đang sinh sống trên địa bàn đều nhận được chế độ hỗ trợ một cách kịp thời và đầy đủ. Tuy nhiên, một điều đáng chú ý là các chính sách ở địa phương thường được triển khai theo hình thức cấp phát chế độ mà người dân được hưởng. Họ rất hiếm khi tìm hiểu và nắm bắt rõ các nội dung chính sách hỗ trợ. Một cụ bà chia sẻ: *“Tôi có biết mấy cái chính sách, chế độ của nhà nước hỗ trợ chi mô. Ông tổ trưởng về bảo tôi làm thủ tục giấy tờ nhận hỗ trợ thì mới biết, không thì cũng không biết được”* (Nữ, 65 tuổi, tổ dân phố 3).

Từ thực trạng trên, người cao tuổi cần được hỗ trợ để có thể chủ động tìm hiểu và nắm rõ thông tin về các chế độ, chính sách trong bối cảnh hiện nay. Điều này sẽ hạn chế những rủi ro, thiếu sót về đối tượng được nhận hỗ trợ và đáp ứng được nhu cầu của người cao tuổi trong quá trình triển khai các chính sách trong thực tiễn.

Biểu đồ 3. Nhu cầu được hỗ trợ và tiếp cận thông tin

(Nguồn: Số liệu khảo sát tại tổ dân phố 3, phường Phú Hiệp vào tháng 4/ 2021)

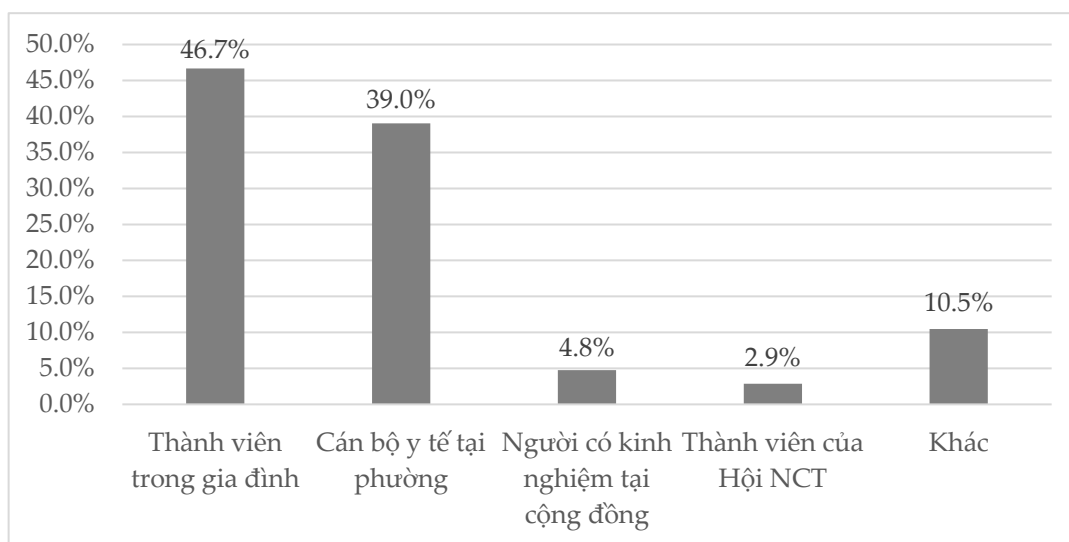
Bên cạnh nhu cầu được hỗ trợ thông tin về chính sách, số liệu khảo sát cho thấy có 46.7% người cao tuổi cho rằng cung cấp sổ tay kiến thức về phòng chống dịch bệnh Covid - 19 là cần thiết. Đặc biệt trong giai đoạn này, việc triển khai tiêm vaccin được thực hiện rộng rãi ở hầu khắp các tỉnh thành trên cả nước, đòi hỏi người cao tuổi cần phải cập nhật kịp thời thông tin, kiến thức về các loại vaccin và triệu chứng sau khi tiêm phòng để có thể bảo vệ sức khỏe bản thân một cách tốt nhất. Dương Thị Hồng, Phó Viện trưởng Viện Vệ sinh dịch tễ Trung ương đã chỉ ra rằng: “Các vaccine phòng Covid-19 đều có thể có phản ứng không mong muốn, bao gồm phản ứng thông thường (phản ứng tại chỗ đau, sưng và/hoặc đỏ tại chỗ tiêm), phản ứng toàn thân (sốt và các triệu chứng khác như khó chịu, mệt mỏi, chán ăn) và có thể có những trường hợp tai biến nặng sau tiêm chủng như phản ứng dị ứng, phản vệ... với tỉ lệ rất hiếm gặp” [18]. Như vậy, người cao tuổi cần được nắm bắt những hiểu biết cơ bản các loại vắc xin, được thăm khám kỹ lưỡng và giải thích rõ ràng lợi ích của tiêm vắc xin cũng như các thông tin về triệu chứng có thể gặp và cách chăm sóc bản thân trước và sau khi tiêm phòng.

Từ thực trạng trên, việc đáp ứng nhu cầu và hỗ trợ cho người cao tuổi có thể tiếp cận, hiểu và phân tích đúng đắn các thông tin, kiến thức về chăm sóc sức khỏe trong bối cảnh “sống chung an toàn với Covid-19” là vô cùng quan trọng và cần được quan tâm một cách thích đáng.

3.2.3 Nhu cầu về đối tượng hỗ trợ và chăm sóc sức khỏe

Chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi là công việc quan trọng và khó khăn, nhưng ai có thể đảm đương công việc này thường xuyên, hiệu quả và tạo tâm lý thoải mái nhất cho người cao tuổi trong bối cảnh hiện nay? Đây là vấn đề cần được khảo sát thông qua nguyện vọng của người cao tuổi.

Thực trạng chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trên địa bàn nghiên cứu đã chỉ ra rằng, đa phần những người thân trong gia đình là nguồn lực chính hỗ trợ và chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi. Đây cũng là thực trạng chung của Việt Nam – nơi dịch vụ xã hội chưa phát triển thì bố mẹ, ông bà chủ yếu do con cháu chăm sóc. Do đó, khi hỏi về nhu cầu được hỗ trợ, tư vấn về cách thức phòng bệnh và chăm sóc sức khỏe, có đến 46.7% người cao tuổi mong muốn được hỗ trợ bởi thành viên trong gia đình.

Biểu đồ 4. Nguyện vọng của người cao tuổi về đối tượng hỗ trợ/ chăm sóc sức khỏe cho bản thân

(Nguồn: Số liệu khảo sát tại tổ dân phố 3, phường Phú Hiệp vào tháng 4/ 2021)

Có thể nói, người cao tuổi càng được quan tâm, chăm sóc của người thân trong gia đình thì tâm lý càng tốt và tuổi thọ càng cao hơn. Nhìn chung, với những thay đổi rõ rệt về thể chất và tinh thần của người cao tuổi, các thành viên trong gia đình được xem là người chăm sóc an toàn, phù hợp nhất để có thể thông cảm, thấu hiểu và chia sẻ cùng người lớn tuổi trong nhà. Tuy nhiên, để đáp ứng được nhu cầu này, đòi hỏi các thành viên trong gia đình cần phải dành thời gian để tìm hiểu, chia sẻ, nói chuyện và có sự quan tâm đúng mức đến người cao tuổi. Trong khi đó, yêu cầu của cuộc sống và đòi hỏi của nền kinh tế thị trường đã khiến con cháu thường xuyên bận rộn và không có nhiều thời gian quan tâm, chăm sóc cha mẹ. Khi phỏng vấn người thân của người cao tuổi, một ý kiến cho rằng:

“Tôi không có các kiến thức và kỹ năng để chăm sóc sức khỏe cho ba. Sức khỏe của ba không được tốt và bị tai biến, nhưng chỉ biết cho ba uống thuốc theo đơn thuốc mà bác sỹ kê đơn. Ngoài ra, hầu như bản thân không có bất kỳ kiến thức hay kỹ năng để chăm sóc sức khỏe cho người thân. Do bản thân phải đi làm, nên thời gian cũng không có nhiều.”

(Nam, 41 tuổi, tổ dân phố 3)

Bên cạnh nhu cầu chăm sóc về đời sống tinh thần, kết quả khảo sát ở biểu đồ 4 cho thấy rằng, người cao tuổi còn có mong muốn được cán bộ y tế tại phường hỗ trợ và chăm sóc sức khỏe. Nguyên nhân là do cán bộ y tế phường có chuyên môn và người cao tuổi dễ dàng di chuyển và tiếp cận với trạm y tế trong công tác thăm khám, điều trị và chăm sóc sức khỏe ban đầu. Tuy nhiên, với những hạn chế còn tồn tại trong hệ thống cơ sở y tế tại địa phương, rõ ràng là cán bộ y tế cần phải tăng cường hơn nữa vai trò của mình trong hoạt động hỗ trợ chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trên địa bàn. Đặc biệt, trong tình hình dịch bệnh diễn biến phức tạp, kinh nghiệm phòng chống dịch bệnh Covid-19 tại Thành phố Hồ Chí Minh đã cho thấy rằng, vai trò y tế cơ sở là vô cùng quan trọng nếu dịch bệnh bùng phát mạnh và các bệnh viện tuyến tỉnh, thành phố quá tải. Do đó, cần phải nâng cao năng lực cho tuyến y tế cơ sở và xây dựng phường Phú Hiệp trở thành pháo đài chống dịch để địa phương có khả năng thu dung, xét nghiệm và điều trị bệnh nhân nhiễm Covid-19, kịp thời ứng phó với những kịch bản xấu có thể xảy ra.

4. KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ

Nhận thức được tầm vai trò quan trọng của người cao tuổi trong đời sống xã hội – văn hoá Việt Nam, trong thời gian qua, trên địa bàn thành phố Huế nói chung và phường Phú Hiệp nói riêng, họ đã luôn nhận được sự quan tâm sâu sắc và hỗ trợ nhiệt tình từ các cấp uỷ Đảng, chính quyền, ban ngành và đoàn thể tại địa phương. Mặc dù đã đạt được một số kết quả nhất định, song vẫn còn một số tồn tại trong hoạt động chăm sóc sức khỏe người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh. Do đó, để giải quyết những vấn đề mà người cao tuổi đang gặp phải và đáp ứng các nhu cầu thiết thực của người cao tuổi trong bối cảnh dịch bệnh, bài viết đưa ra một số giải pháp sau:

Một là, nâng cao năng lực sức khỏe cho người cao tuổi thông qua việc tạo điều kiện thuận lợi để họ có thể tiếp cận, hiểu và phân tích thông tin sức khỏe một cách dễ dàng và hiệu quả. Theo nhận định của ông Peter WS Chang – Chủ tịch Hiệp hội Năng lực sức khỏe Châu Á: *“Nâng cao năng lực sức khỏe của người dân là một phần không thể thiếu trong bất cứ nền y tế toàn dân nào bởi đây chính là chìa khóa đảm bảo quyền được tiếp cận, được lựa chọn các dịch vụ chăm sóc y tế từ khi con người được sinh ra”* [6]. Với việc thay đổi quan điểm ứng phó dịch bệnh từ “Zero Covid-19” (Chiến lược dập tắt hoàn toàn dịch bệnh) sang “sống chung an toàn với Covid-19” của WHO, việc nâng cao năng lực sức khỏe

được xem là giải pháp hữu hiệu và bền vững nhất để họ có thể thích ứng với “trạng thái bình thường mới” trong thời gian tới.

Hai là, tăng cường sự phối hợp tham gia giữa các bên liên quan thông qua tổ chức các buổi tập huấn, truyền thông giáo dục sức khỏe cho người cao tuổi thường niên (2 tháng/1 lần) tại nhà văn hoá cộng đồng với nội dung như hướng dẫn người cao tuổi cách thức giải toả và kiểm soát cảm xúc trong mùa dịch, hướng dẫn xây dựng kế hoạch dự phòng đối với những tình huống không may có thể xảy ra như bị nhiễm Covid-19, bị cách ly tại nhà, cách ly tại khu tập trung...

Ba là, y tế cơ sở cần chủ động phối hợp và xây dựng các chương trình hoạt động chăm sóc sức khỏe cho người cao tuổi trên địa bàn nhằm hướng đến việc triển khai công tác chăm sóc sức khỏe một cách đồng bộ và hiệu quả hơn nữa. Xác định rõ vai trò, quyền lợi và trách nhiệm của các cá nhân, nhóm, tổ chức trong cộng đồng. Qua đó, khuyến khích và tăng cường sự tham gia, trao đổi và phản hồi tích cực ý kiến của các bên liên quan tham gia tích cực trong việc xây dựng kế hoạch chăm sóc sức khỏe tổng thể trên địa bàn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Ngọc Anh (2021), "Cảnh báo: Nguy cơ rối loạn tâm thần gia tăng trong đại dịch Covid-19", Nguồn: <https://suckhoedoisong.vn/canh-bao-nguy-co-roi-loan-tam-than-gia-tang-trong-dai-dich-Covid-19-169194117.htm>
- [2]. Bộ Y tế (2020), *Quyết định số 1588/QĐ-BYT về việc ban hành tài liệu chuyên môn “Hướng dẫn chăm sóc sức khỏe phòng chống dịch Covid-19 cho người cao tuổi tại cộng đồng” và “Hướng dẫn tạm thời quản lý sức khỏe người cao tuổi, người mắc bệnh mạn tính tại tuyến cơ sở trong bối cảnh dịch Covid-19”*, Hà Nội.
- [3]. Brook S.K., Webster R.K., Smith L.E., Woodland L., Wessely S., and Greenberg, N.2020. “The Psychological Impact of Quarantine and How to Reduce it: Rapid Review of the Evidence”. *Lancet*, 395(10227) 912-920. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30460-8
- [4]. Centers for Disease Control and Prevention (2021), *COVID-19 Recommendations for Older Adults*, Retrived from <https://www.cdc.gov/aging/covid19-guidance.html>
- [5]. Kiều Giang (2021). *Các nước sống chung với đại dịch COVID-19 như thế nào?* Tài về từ <https://dangcongsan.vn/tieu-diem/cac-nuoc-song-chung-voi-dai-dich-covid-19-nhu-the-nao-591731.html>
- [6]. Đinh Hằng (2019), "Hội nghị năng lực sức khỏe châu Á lần thứ 7: Hướng tới cải thiện năng lực sức khỏe người dân châu lục", Nguồn: <https://baotintuc.vn/y-te/hoi-nghi-nang-luc-suc-khoe-chau-a-lan-thu-7-huong-toi-cai-thien-nang-luc-suc-khoe-nguoi-dan-chau-luc-20191111182327541.htm>

- [7]. Cao Thị Hậu (2021), "Dinh dưỡng và chăm sóc sức khỏe người cao tuổi thời Covid-19", Nguồn: <http://hoilhpn.org.vn/web/guest/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/dinh-duong-va-cham-soc-suc-khoe-nguoi-cao-tuoi-thoi-Covid-19-40030-7.html>, cập nhật tháng 8 năm 2021
- [8]. Nguyễn Hà (2021), *Công tác chăm sóc sức khỏe Người cao tuổi tỉnh Thừa Thiên Huế trong bối cảnh đại dịch Covid-19*. Retrieved from Sở Y tế Thừa Thiên Huế: <https://syt.thuathienhue.gov.vn/?gd=62&cn=227&tc=11509>
- [9]. Thái Hùng (2021), "Thành phố Huế: Khẩn trương chi trả hỗ trợ kịp thời cho người lao động ảnh hưởng bởi dịch Covid-19", Nguồn: <https://huacity.gov.vn/Thong-tin-dieu-hanh/pid/26281/cid/236?tid=Thanh-pho-Hue-Khan-truong-chi-tra-ho-tro-kip-thoi-cho-nguoi-lao-dong-anh-huong-boi-dich-COVID-19.html>
- [10]. Cao Nguyên (2021), "Bảo vệ, chăm sóc và phát huy vai trò của người cao tuổi trong giai đoạn hiện nay", Nguồn: <https://tuyengiao.vn/van-hoa-xa-hoi/xa-hoi/bao-ve-cham-soc-va-phat-huy-vai-tro-cua-nguoi-cao-tuoi-trong-giai-doan-hien-nay-133748>
- [11]. Tạ Nguyên (2021), "Bảo vệ người cao tuổi trong đại dịch Covid-19". Tái về từ Báo tin tức: <https://baotintuc.vn/long-form/emagazine/bao-ve-nguoi-cao-tuoi-trong-dai-dich-covid19-20210930185705801.htm>
- [12]. Võ Văn Thắng, Võ Nữ Hồng Đức, Lương Thanh Bảo Yến, Vũ Thị Cúc, Nguyễn Phúc Thành Nhân (2021), "Đánh giá tình trạng và nhu cầu chăm sóc sức khỏe của người cao tuổi tại tỉnh Thừa Thiên Huế", Tạp chí Y học Việt Nam, tập 498, tr35-39
- [13]. Plagg B., Engl A., Piccoliori G., Eisendle K (2020). "Prolonged social isolation of the elderly during COVID-19: Between benefit and damage". Archives of Gerontology and Geriatrics. 2020;89 Retrieved from: doi: 10.1016/j.archger.2020.104086.
- [14]. Quốc Hội Nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2009), Luật Người cao tuổi. Luật số 39/2009/QH12 thông qua ngày 23/11/2009.
- [15]. Qiu J., Shen B., Zhao M., Wang Z., Xie B., Xu Y. 2020. "A Nationwide Survey of Psychological Distress Among Chinese People in the COVID-19 Epidemic: Implications and Policy Recommendations". Psychiatry, 33(2): e100213. doi: 10.1136/gpsych-2020-100213.
- [16]. Trung tâm Kiểm soát bệnh tật (2021). *Sở Y tế Thừa Thiên Huế*. Tái về từ Thông tin dịch COVID -19 tỉnh Thừa Thiên Huế ngày 14.12.2021: <https://syt.thuathienhue.gov.vn/?gd=62&cn=227&tc=11880>
- Văn phòng UNFPA khu vực châu Á-Thái Bình Dương (2020), Phòng chống và ứng phó với dịch bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới vi-rút corona (COVID-19) gây ra.
- [17]. Võ Thu (2021), "Người trên 65 tuổi muốn tiêm vaccine COVID-19 cần phải làm gì?", Nguồn: <https://covid19.gov.vn/nguoi-tren-65-tuoi-muon-tiem-vaccine-Covid-19-can-phai-lam-gi-1717409188.htm>
- [18]. Võ Thu (2021), "Người trên 65 tuổi muốn tiêm vaccine COVID-19 cần phải làm gì?", Nguồn: <https://covid19.gov.vn/nguoi-tren-65-tuoi-muon-tiem-vaccine-Covid-19-can-phai-lam-gi-1717409188.htm>

HEALTH CARE FOR THE ELDERLY DURING COVID-19 PANDEMIC

Nguyen Thi Hoai Phuong

Faculty of Sociology and Social work, University of Sciences, Hue University

Email: phuongnguyens244@gmail.com

ABSTRACT

In the context of the *respiratory* illness caused by SARS-CoV-2 (Covid-19), the elderly is one of the most vulnerable groups and at the highest risk of infection due to reduced resistance, poor resistance to disease and high prevalence of underlying diseases. Hence, it is extremely necessary to understand and identify the health care needs of the elderly in the Covid-19 pandemic. With the results of practical research in Phu Hiep ward, Hue city, this paper aims to clarify the essential needs of the elderly such as assistance and counseling. Thereby, we propose some feasible solutions to prevent the risks and ensure comprehensive health care of the elderly.

Keywords: health care, the elderly, Covid-19 pandemic.

Nguyễn Thị Hoài Phương sinh ngày 24/04/1992 tại Thừa Thiên Huế. Năm 2014, cô tốt nghiệp Cử nhân chuyên ngành Xã hội học tại Trường Đại học Khoa học, ĐH Huế. Năm 2022, cô tốt nghiệp Thạc sĩ chuyên ngành Công tác xã hội học tại Trường Đại học Khoa học, ĐH Huế. Hiện nay, cô giảng dạy tại Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế.